



## Programare orientată pe obiecte

1. Dezvoltarea aplicațiilor OO
2. Diagrame de clase și obiecte în UML
3. Aserțiuni



## Ciclul de viață al software

- Cuprinde toate activitățile de la analiza inițială până când nu se mai folosește – e învechit
- Procesul formal pentru dezvoltarea de software
  - Descrie fazele procesului de dezvoltare
  - Oferă linii de ghidare pentru modul în care trebuie desfășurate fazele
- Procesul de dezvoltare
  - Analiză
  - Proiectare
  - Implementare
  - Testare
  - Desfășurare sistematică (deployment)



## Analiza

- Se decide ce anume trebuie să facă proiectul
- NU se gândește cum își va îndeplini programul sarcinile
- Ce rezultă: documentul care cuprinde cerințele
  - Descrie ce va face programul o dată terminat
  - Manualul de utilizare: spune cum va opera utilizatorul programul
  - Criterii de performanță



## Proiectare. Implementare

- Proiectare
  - Plănuim cum să implementăm sistemul
  - Descoperim structurile care stau la baza problemei de rezolvat
  - Decidem ce clase și ce metode sunt necesare
  - Ce rezultă:
    - Descrierea claselor și a metodelor
    - Diagrame care arată relațiile dintre clase
- Implementare
  - Scriem și compilăm codul sursă
  - Codul implementează clase și metode descoperite în faza de proiectare
  - Ce rezultă: un program finalizat



## Testare. Desfășurare sistematică

- Testare
  - Rulăm teste pentru a verifica faptul că programul funcționează corect
  - Ce rezultă: un raport asupra testelor și rezultatelor lor
- Desfășurare sistematică
  - Utilizatorii instalează programul
  - Utilizatorii folosesc programul în scopul în care a fost construit



## Proiectarea orientată pe obiecte

1. Descoperim clasele
2. Determinăm responsabilitățile fiecărei clase
3. Descriem relațiile dintre clase



## Unified Modeling Language (UML)

- UML este notația internațională standard pentru analiza și proiectarea orientată pe obiecte.
- Este definit de Object Management Group (OMG)
- UML 2.0 definește treisprezece tipuri de diagrame, împărțite în trei categorii:
  - șase tipuri de diagrame reprezintă structura statică a aplicației;
  - trei reprezintă tipuri generale de comportament;
  - patru reprezintă diferite aspecte ale interacțiunilor
- Diagramele de structură** cuprind *diagrama de clase*, *diagrama de obiecte*, *diagrama de componente*, *diagrama de structură compozită*, *diagrama de pachete* și *diagrama de desfășurare sistematică*.



## Descoperirea claselor

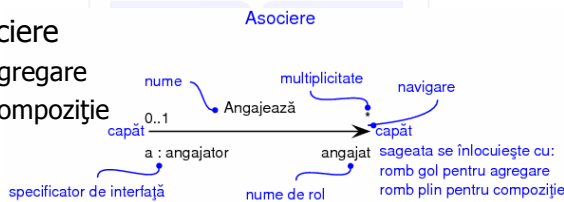
- O clasă reprezintă un concept util
  - Entități concrete: conturi bancare, elipse, produse
  - Concepte abstracte: fluxuri (streams) și ferestre
- Găsim *clasele* căutând *substantive* în descrierea sarcinii
- Definim comportamentul fiecărei clase
- Găsim *metodele* căutând *verbe* în descrierea sarcinii



## Relații între entitățile reprezentate

### Asociere

- Agregare
- Compoziție

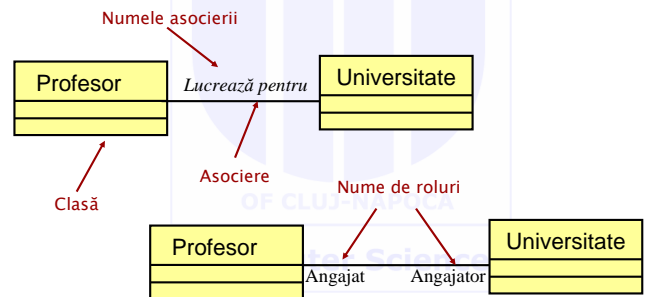


- Dependență
- Generalizare
- Realizare



## Relații: Asociere

- Modelează o conexiune semantică între clase



## Folosirea asocierilor

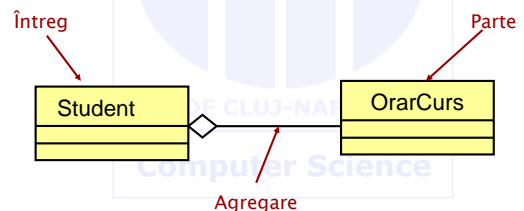
### Trei scopuri generale:

- Pentru a reprezenta o situație în care un obiect de o clasă *folosește* serviciile unui alt obiect, sau ele își folosesc reciproc serviciile – adică un obiect îi trimite mesaje celui alt sau își trimit mesaje între ele.. (În primul caz, navigabilitatea poate fi unidirecțională; în cel de al doilea, ea trebuie să fie bidirecțională.)
- Pentru a reprezenta agregarea sau compoziția – unde obiecte de o clasă sunt întregi compuși din obiecte de cealaltă clasă ca părți. În acest caz, o relație de tip folosește este implicit prezentă – întregul folosește părțile pentru a-și îndeplini funcția, iar părțile pot și ele avea nevoie să folosească întregul.
- Pentru a reprezenta o situație în care obiectele sunt înrudite, chiar dacă nu schimbă mesaje. Aceasta se întâmplă de obicei când cel puțin unul dintre obiecte este folosit în esență la stocarea de informație.



## Relații: Agregare

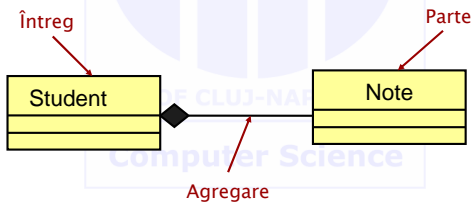
- O formă specială de asociere care modelează relația parte-întreg între un agregat (întregul) și părțile sale





## Relații: compunere

- O formă de agregare cu posesiune *puternică* și durate de viață care coincid
  - Părțile nu pot supraviețui întregului/agregatului



OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

13



## Asociere: Multiplicitate și navigare

- Multiplicitatea definește câte obiecte participă într-o relație
  - Numărul de instanțe ale unei clase în raport cu una instanță a celeilalte clase
  - Specificat pentru fiecare capăt al asocierii
- Asocierile și agregările sunt implicit bidirecționale, dar adesea este de dorit să se restrângă navigarea la o singură direcție
  - Dacă navigarea este restricționată, se adaugă o săgeată pentru a indica direcția de navigare

OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

14



## Asociere: multiplicitate

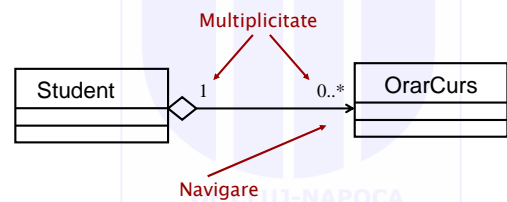
- Nespecificată \_\_\_\_\_
- Exact una 1 \_\_\_\_\_
- Zero sau mai multe (multe, nelimitat) 0..\* \_\_\_\_\_
- Una sau mai multe 1..\* \_\_\_\_\_
- Zero sau una 0..1 \_\_\_\_\_
- Gama specificată 2..4 \_\_\_\_\_
- Game multiple, disjuncte 2, 4..6 \_\_\_\_\_

OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

15



## Exemplu: multiplicitate și navigare

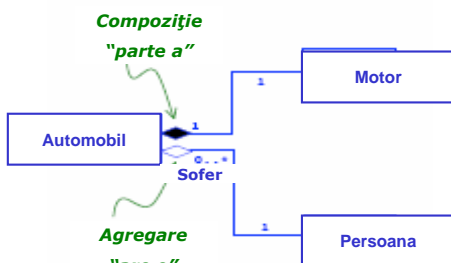


OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

16



## Exemple de asocieri



OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

17



## Observații

- Teste pentru relații parte-întreg adevărate**
  - » **transitivitate**: dacă "A parte a lui B" & "B parte a lui C" atunci "A parte a lui C"
    - "Unghia este parte a degetului, degetul este parte a mâinii; mâna este parte a extremității superioare a corpului"
  - O problemă a unei părți este o problemă a întregului**
    - O rană la unghie este o rană a corpului
    - "Pozițiile sunt parte a sistemului electric al automobilului. Un defect al pozițiilor este un defect al automobilului"
- Este parte-a e diferit de**
  - esteConținutÎn** : cămăși, pantaloni,... --- valiza [observați ca testul de defectare nu ține aici: pantalonii stricați nu înseamnă valiză stricată]
  - esteLegatDE** : valiză --- persoană (care o duce)
  - esteRamurăA** : artera iliacă,... --- aorta
  - seAflăÎn** : casă... --- stradă

OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

18



## Când să folosim agregarea

### Ca regulă generală, se poate marca o asociere ca agregare, dacă sunt adevărate următoarele:

- Se poate spune că
  - Părțile 'sunt parte' a agregatului
  - sau agregatul 'este compus din' părți
- Când ceva deține sau controlează agregatul, atunci acel ceva deține sau controlează părțile

OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

19



## Agregare și compoziție

### Asociere

Obiectele știu unul despre altul astfel încât pot lucra împreună

#### Agregare

- Protejează integritatea configurației
- Funcționează ca un singur tot
- Controlul se face printr-un obiect – propagarea este în jos

#### Compoziție

Fiecare parte poate fi membru al unui singur obiect agregat

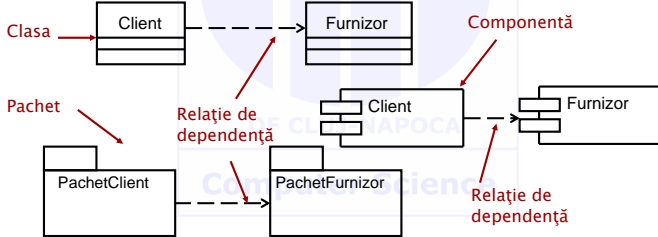
OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

20



## Relații: dependență

- O relație între două elemente ale modelului în care o schimbare în unul dintre elemente **poate** cauza o schimbare în celălalt
- Relație nestructurală, de tip "folosește"



OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

21



## Relații: generalizare

- O relație între clase în care o clasă partajează structura și/sau comportamentul uneia sau mai multor clase
- Definește o ierarhie de abstracțiuni în care o subclasă moștenește de la una sau mai multe superclase
  - Moștenire simplă/de la o singură clasă
  - Moștenire multiplă
- Generalizarea este o relație de tipul "este-un-fel-de"

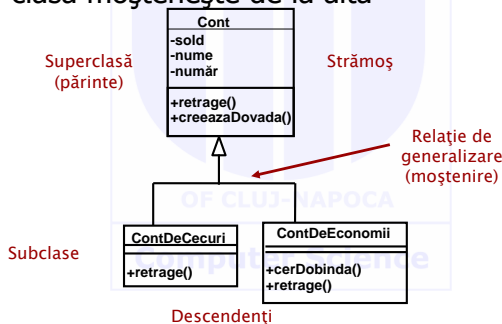
OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

22



## Exemplu: Moștenirea simplă

- O clasă moștenește de la alta



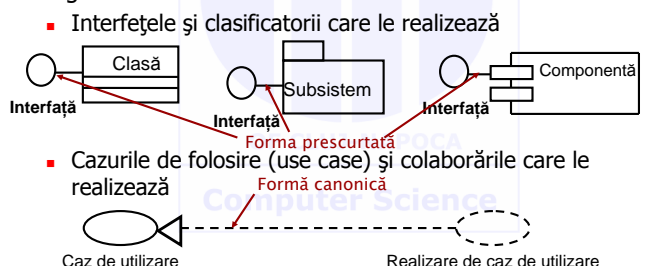
OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

23



## Relații: realizare

- Un clasificator servește pe post de contract pe care celălalt este de acord să-l îndeplinească
- Regăsit între:
  - Interfețele și clasificatorii care le realizează



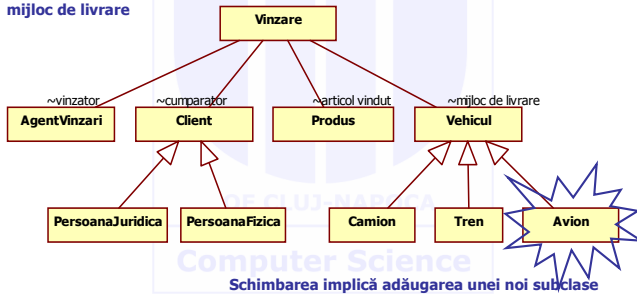
OOP7 - M. Joldoș - T.U. Cluj

24



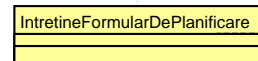
## Efectul schimbării cerințelor

Presupunând că e nevoie de un nou mijloc de livrare



## Note (adnotări)

- Se poate adăuga o notă (adnotare) la orice element UML
- Notele se pot adăuga pentru a furniza informații suplimentare în diagramă
- Este un dreptunghi cu "ureche de câine"
- Nota poate fi ancorată la un element cu o linie întreruptă



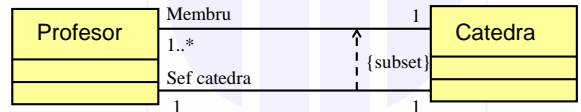
## Valori etichetate

- Sunt extensii ale proprietăților sau ale anumitor atribute ale unui element UML
- Unele proprietăți sunt definite de UML
  - Persistența
  - Localizarea (d.e., client, server)
- Proprietățile pot fi create de modelori UML în orice scop



## Constrângeri

- Suportă adăugarea de reguli noi sau modificarea regulilor existente



- Această notație este folosită pentru a surprinde două relații între obiecte de tip Profesor și obiecte de tip Catedra, unde una dintre relații este un subset al celeilalte.
- Arată cum se pot croi diagramele UML pentru a modela corect relații exacte



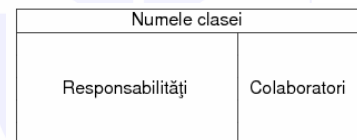
## Cartela CRC

- Cartela CRC: descrie o clasă, responsabilitățile și colaboratorii săi
- Se folosește o cartelă pentru fiecare clasă
- Alegem clasa care trebuie să fie răspunzătoare de fiecare metodă (verb)
- Scriem responsabilitatea pe cartela clasei
- Indicăm ce alte clase sunt necesare pentru a îndeplini responsabilitatea (colaboratorii)



## Cartela CRC. Relații între clase

- Cartela CRC



- Relații între clase

- Moștenire
- Agregare
- Dependentă



## Moștenire

- Relație de tipul *este-o/un*
- Relație între o clasa mai generală (superclasă) și una mai specializată (subclasă)
- Exemple:
  - Orice cont de economii este un cont bancar
  - Orice cerc este o elipsă (cu lățime și înălțime egale)
- Uneori se abuzează de această relație
  - Ar trebui să fie clasa **Anvelopa** o subclasă a lui **Cerc**?
  - Relația *are-o* ar fi mai potrivită aici



## Agregare

- Relație de tipul *are-o/un*
- Obiectele unei clase conțin referințe la obiectele altei clase
- Folosesc variabile instanță
  - O anvelopă are un cerc pe post de contur:

```
class Anvelopa {
    . . .
    private String catalogare;
    private Cerc contur;
}
```

- Fiecare automobil are o anvelopă (de fapt are patru)

```
class Automobil extends Vehicul{
    . . .
    private Anvelopa[] anvelope;
}
```



## Dependență

- Relație de tip *folosește*
- Exemplu: multe dintre aplicațiile noastre depind de clasa Scanner pentru a citi intrarea
- Agregarea este o formă mai puternică de dependență
- Folosim agregarea pentru a ține minte un alt obiect între apelurile metodelor



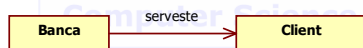
## Simboluri UML pentru relații

Relație	Simbol	Stil de linie	Forma vârfului
Moștenire		Solid	Triunghi
Implementare de interfață		Întrerupt	Triunghi
Agregare		Solid	Romb
Dependență		Întrerupt	Deschisă



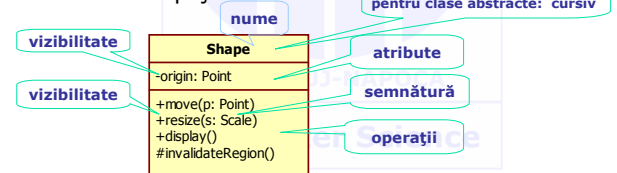
## Agregare și asociere

- Asocierea: o formă mai generală de relație între clase
- Se folosește de  *timpuriu*  în faza de proiectare
- O clasă este asociată cu o alta dacă putem naviga de la obiectele unei clase la obiectele celeilalte clase
- Fiind dat un obiect a **Banca**, putem naviga la obiecte **Client**



## Diagramă de clase

- Reprezintă un set de clase, interfețe, colaborări și alte relații
- Reflectă *proiectul static* al unui sistem
- Poate genera confuzii dacă este folosit pentru a explica dinamica sistemului; folosiți în loc diagramele de obiecte care sunt mai puțin abstracte





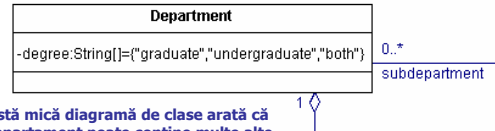
## Diagrame de obiecte

- Reprezintă un set de obiecte (instanțe de clase) și relațiile dintre acestea.
- Un instantaneu static al unei vederi dinamice a sistemului.
- Reprezintă cazuri reale sau cazuri prototip.
- Foarte utile înainte de dezvoltarea diagramelor de clase.
- Merită salvate ca elaborări ale diagramelor de clase.



## Diagrame de obiecte

- Utile în explicarea de părți mici cu relații complicate, mai ales în cazul *relațiilor recursive*
- Fiecare dreptunghi din diagrama de obiecte corespunde unei singure instanțe.
- Numele instanțelor (numele obiectelor) sunt subliniate în diagramele UML.

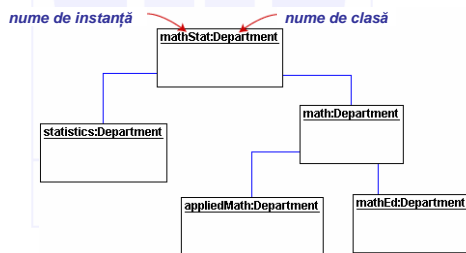


Această mică diagramă de clase arată că un department poate conține multe alte subdepartamente.

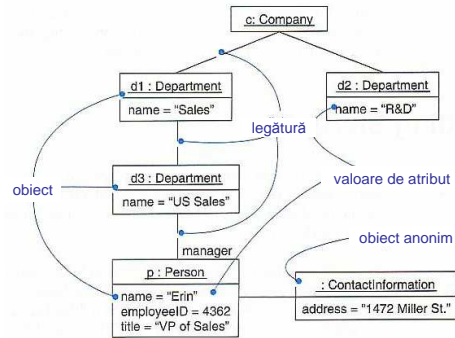


## Diagrame de obiecte

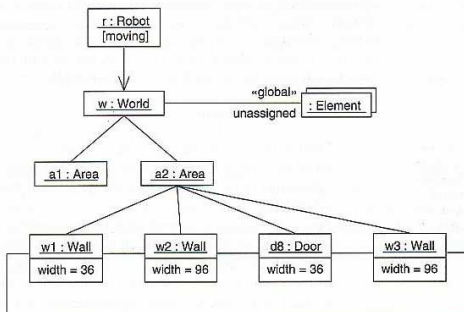
- Diagrama de obiecte de mai jos este o instanțiere a diagramei de clase, clasele fiind înlocuite de exemple concrete
- Numele de clase sau instanțe pot fi omise dacă semnificația diagramei rămâne clară.



## Alt exemplu de diagramă de obiecte



## Alt exemplu de diagramă de obiecte



## Procesul de dezvoltare în cinci pași

- Colectăm cerințele
- Folosim cartele CRC pentru a determina clasele, responsabilitățile și colaboratorii
- Folosim diagrame UML pentru a înregistra relațiile dintre clase
- Folosim **javadoc** pentru a documenta comportamentul metodelor
- Implementăm programul



## Reguli pentru determinarea claselor

- Între 3 și 5 responsabilități pe clasă
- Nu există clase singuratice
- Feriți-vă de multe clase mici
- Feriți-vă de puține clase mari
- Feriți-vă de "functoizi" – un functoid este de fapt o funcție procedurală normală deghizată în clasă.
- Feriți-vă de clase omnipotente
  - Căutați clase care au "system" sau "controller" în nume!
- Evitați arborii de moștenire adânci



## Exemplu: factură simplificată

FACTURA			
Maria s.r.l. str. Mare nr. 1 Un oraș, 554400			
Descriere	Preț unitar	Cantitate	Total
Spray XXL	8.99	3	26.97
Șervețele Super	2.99	4	11.96
Caiet studentesc	3.99	2	7.98
Suma de plătit: 46.91			



## Exemplu: factură simplificată

- Clase care vin în minte: **Factura**, **Rind**, și **Client**
- Este o idee bună să păstrăm o listă de clase candidate
- Folosim brainstorming-ul, pur și simplu punem toate ideile de clasă în listă
- Le putem tăia pe cel inutile ulterior



## Determinarea claselor

- Țineți minte următoarele puncte:
  - Clasele reprezintă mulțimi de obiecte cu același comportament
    - Entitățile cu apariții multiple în descrierea problemei sunt candidați buni pentru obiecte
    - Aflați ce au în comun
    - Proiectați clasele pentru a surprinde ce este comun
  - Reprezentați unele entități ca obiecte, iar altele ca tipuri primitive
    - Ar trebui să facem Adresa o clasă sau să folosim un String?
  - Nu toate clasele pot fi descoperite în faza de analiză
  - Unele clase pot exista deja



## Tipărirea unei facturi – cerințe

- Sarcina: tipărirea unei facturi
- Factura: descrie prețurile pentru un set de produse în anumite cantități
- Omitem lucrurile mai complicate – aici
  - Date, taxe și codurile de factură și de client
- Tipărim factura cu
  - Adresa clientului, toate rândurile, suma de plătit
- Rândul conține
  - Descriere, preț unitar, cantitatea comandată, prețul total
- Pentru simplitate nu creăm interfața cu utilizatorul
- Programul de test: adaugă rânduri în factură și apoi o tipărește



## Tipărirea unei facturi – cartele CRC

- Descoperim clasele
- Substantivele identifică clasele posibile

<b>Factura</b>
<b>Adresa</b>
<b>Rând</b>
<b>Produs</b>
<b>Descriere</b>
<b>Preț</b>
<b>Cantitate</b>
<b>Total</b>
<b>Suma de plătit</b>





## Tipărirea unei facturi – cartele CRC

### ■ Analizăm clasele

```

Factura
Adresa
Rând // Înregistrează produsul și cantitatea
Produs
Descriere // Câmp al clasei produs
Pret // Câmp al clasei produs
Cantitate // Nu este un atribut al unui Produs
Total // Calculat, nu se memorează
Suma de plătit // Calculată, nu se memorează

```

### ■ Clasele după un proces de eliminare

```

Factura
Adresa
Rând
Produs

```



## Motive pentru rejectarea unei clase candidate

Semnal	Motiv
<i>Clasa cu nume verb (infinitiv sau imperativ)</i>	Poate fi o subrutina, nu o clasa
<i>Clasa cu o singura metodă</i>	Poate fi o subrutina, nu o clasa
<i>Clasă descrisă ca "efectuează" ceva</i>	Poate să nu fie o abstracțiune propriu-zisă
<i>Clasă fără metode</i>	Poate fi o informație opacă, nu un TDA, sau poate fi un TDA la care s-au omis rutinele
<i>Clasă cu zero sau foarte puține atribute (dar care moștenește de la părinți)</i>	Poate fi un caz de "taxomanie"
<i>Clasă care acoperă câteva abstracțiuni</i>	Ar trebui divizată în mai multe clase, câte una pentru fiecare abstracțiune



## Cartelele CRC pentru tipărirea unei facturi

- Atât **Factura** cât și **Adresa** trebuie să se poată autoformata – **responsabilități**:
  - **Factura** formatează factura și
  - **Adresa** formatează adresa
- Adăugăm **colaboratori** pe cartela facturii: **Adresa** și **Rind**
- Pentru cartela **Produs** – **responsabilități**: *obține descrierea, obține prețul unitar*
- Pentru cartela CRC **Rind** – **responsabilități**: *formatează articolul, obține prețul total*



## Cartelele CRC pentru tipărirea unei facturi

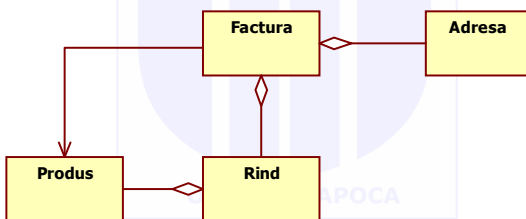
- **Factura** trebuie populată cu produse și cantități:

Factura	
formatează factura adaugă un produs și o cantitate	Adresa Rind Produs

Computer Science



## Tipărirea unei facturi – diagrama UML



## Instrumente pentru realizarea diagramelor UML

- ArgoUML:
  - <http://argouml.tigris.org>
  - rulează pe orice platformă Java
- StarUML
  - <http://staruml.sourceforge.net/en/>
  - proiect "open source"
- Poseidon for UML Community Edition
  - <http://gentleware.com/downloadcenter.0.html>
- Multe produse comerciale



## Tipuri de specificații

- Diagrame de clase
- Diagrame de obiecte
- Diagrame de activități (diagrame de curgere a controlului)
- Aserțiuni (precondiții, postcondiții, invariante)
  - Altele
- Rețineți că primele trei sunt specificații incomplete



## Specificarea claselor

- O specificație software indică sarcina (sau un aspect al sarcinii) care se presupune a fi efectuată la execuția software respectiv
- O specificație de clasă definește semantica (comportamentul) unei clase prin:
  - invariant de clasă care descrie ceea ce este întotdeauna adevărat pentru obiectele clasei.
  - specificații pentru fiecare dintre metodele clasei.
- Fiecare *specificatie de metodă* constă din
  - o precondiție (opțional),
  - o clauză modifică (opțional), și
  - o postcondiție.



## Specificarea metodelor

- O *precondiție* declară condițiile care sunt necesare pentru ca metoda să se execute în mod corespunzător
- O clauză *modifică* reprezintă o listă de obiecte care ar putea fi modificate prin execuția metodei.
- O *postcondiție* declară ce este adevărat atunci când metoda și-a finalizat execuția



## Aserțiune

- O *aserțiune* este o declarație a unui fapt care este presupus adevărat relativ la o locație/locații din cod.

Exemplu

```
// assert: str este String si str.length > 2
char firstChar, secondChar, bigChar;
firstChar = str.charAt(0);
secondChar = str.charAt(1);
if (firstChar > secondChar) {
    bigChar = firstChar;
} else {
    bigChar = secondChar;
}
/* assert:
str.length > 2
and (str.charAt(0) > str.charAt(1)
    implies bigChar == str.charAt(0))
and (str.charAt(0) <= str.charAt(1)
    implies bigChar == str.charAt(1)) */
```



## Notarea aserțiunilor

- Aserțiunile sunt bazate pe logică și anumite notații din program (adică referințe la variabile și, posibil, apeluri de metode non-void).
- Aserțiunile NU trebuie să conțină verbe de acțiune
- Operatori logici
  - not SubAssertion1* – sub-aserțiunea trebuie să fie falsă.
  - SubAssertion1 and SubAssertion2* – ambele sub-aserțiuni trebuie să fie adevărate.
  - SubAssertion1 or SubAssertion2* – una sau amândouă sub-aserțiunile sunt adevărate.
  - SubAssertion1 implies SubAssertion2* – când prima sub-aserțiune este adevărată și cea de a doua trebuie să fie adevărată



## Notarea aserțiunilor

- Altă notație logică, cuantificarea, permite exprimarea aserțiunilor referitoare la structuri de date.
- Cuantificarea universală
  - *forall* (*tip var : condițieLimită | SubAserțiune*)
  - Exemplu:

*forall* (Integer j : 0 ≤ j ≤ 2 | arr1[j] > 0)

semnificație: arr1[0] > 0 and arr1[1] > 0 and arr1[2] > 0



## Notarea aserțiunilor

### ■ Cuantificarea existențială

- **exists** (*tip var : condițieLimită | SubAserțiune*)

### ■ Exemplu:

**exists** (Integer j : 0 ≤ j ≤ 2 | arr1[j] == 5 )

semnificație: arr1[0] == 5 or arr1[1] == 5 or arr1[2] == 5



## Exemple de cuantificări

- Fie două tablouri de double: a1 și a2 și

a1.length == a2.length == 4

**forall** (Integer r : 0 ≤ r ≤ 3 | a1[r] < a1[r+1] )

**forall** (Integer w : 0 ≤ w ≤ 3 | a1[w] == a2[w] )

**exists** (Integer k : 0 ≤ k ≤ 3

| a1[k] == 22 and a2[k] == 22 )

**exists** (Integer k : 0 ≤ k ≤ 3

| ( a1[k] < 0

and **forall** (Integer j : k < j ≤ 3 | a2[k] == a1[j] ) )

**forall** (j,k : 0 ≤ j,k ≤ 3 and j != k | a1[j] != a2[k] )



## Unde se pun aserțiunile

### ■ Locuri posibile

- Invariantul clasei
- Postcondiția metodei
- Precondiția metodei
- Invariantul de buclă



## Exemple de aserțiuni

```

/** invariant de clasă
    distanceInMiles > 0 and timeInSeconds > 0 */
public class LapTime {
    private double distanceInMiles, timeInSeconds;

    /** pre: d > 0 and t > 0
        post: distanceInMiles == d and timeInSeconds == t */
    public LapTime(double d, double t) {
        distanceInMiles = d;
        timeInSeconds = t;
    }

    /** post: distanceInMiles == 60
        and timeInSeconds == 3600 */
    public void setTo60MPH() {
        distanceInMiles = 60;
        timeInSeconds = 3600;
    }
}

```



## Notății speciale pentru postcondiții

- Valoare returnată (@result)

```

// Within LapTime class
/** post: result == distanceInMiles / (timeInSeconds*3600)
 */
public double milesPerHour() {
    double velocity;
    velocity = distanceInMiles/(timeInSeconds*60*60);
    return velocity
}

```

- Valoare anterioară (@pre)

```

// Within LapTime class
/** post: distanceInMiles == distanceInMiles@pre * 2 */
public void doubleTheMileage() {
    distanceInMiles = distanceInMiles * 2;
}

```



## Proiectarea prin contract

- Apelantul metodei garantează...

- precondiția & invariantul clasei (la momentul apelului metodei)

- Metodei i se cere să asigure...

- postcondiția & invariantul clasei (la momentul revenirii din metodă)

- Anexă: o clauză "modifică" poate stipula ce modificări sunt permise



## Legături utile

- **OMG UML Resource Pages**
  - <http://www.uml.org>
- **IBM UML Resource Center**
  - <http://www-306.ibm.com/software/rational/uml/>
- **Practical UML: A Hands on introduction for developers**
  - <http://bdn.borland.com/article/0,1410,31863,00.html>
- **Robert Martin: UML Class Diagrams for Java Programmers**
  - <http://www.phptr.com/articles/article.asp?p=336264&seqNum=2&rl=1>
- **UML by Examples**
  - <http://www.geocities.com/siliconvalley/network/1582/uml-example.htm>
- **Holub Associates: UML Reference Card**
  - <http://www.holub.com/goodies/uml>
- **Visual Case Tool - UML Tutorial**
  - <http://www.visualcase.com/tutorials/class-diagram.htm>